

Cap al centenari d'*Emporion* (1915-2015). L'Ateneu i el *Mont-gris* a l'origen d'*Emporion*

Jaume Bassa Pasqual

Al LLIBRE DE LA FESTA MAJOR de l'any passat fèiem present que el gener de 2015 es compliran cent anys de la publicació del primer número del periòdic quinzenal torroellenc *Emporion*, i que l'aniversari justificava el record, l'homenatge i el reconeixement als fundadors de la revista i als seus primers col·laboradors. I així com l'any passat vàrem dedicar unes pàgines als anys joves de mossèn Viver, que va ser amb el mestre Blasi el principal impulsor d'*Emporion*, aquest any parlarem de l'altre impulsor, l'Ateneu Montgrí de Blasi: la seva constitució, les activitats que feia i la seva evolució al llarg de vint anys.

L'esperit i l'èxit de l'Ateneu

Aquesta institució, sota l'impuls del mestre Blasi, va ser una de les entitats culturals més importants que hagi tingut mai Torroella¹. Des del primer dia, l'Ateneu va començar a organitzar conferències i lectures comentades amb el propòsit de fer-ne cada dimarts i cada dissabte; es va subscriure a revistes; va impulsar vetllades de teatre; va atorgar premis a concursos literaris, d'història, esportius; va anar constituint una biblioteca; va defensar amb entusiasme la llengua; va fer propostes ciutadanes com la creació d'un cos de bombers..., i sobretot, es va erigir en centre de

confluència de tots els torroellencs amants de la cultura, sense exclusions per causa de gènere, classe social, religió o pensament polític.

Ho va fer a través de diverses seccions: Estudis i Cultura, Propaganda i Festes, Dramàtica i Orfeònica, Esport i Excursionisme, i alguna d'aquestes iniciatives va tenir molt d'èxit, com ara l'Orfeó o les activitats teatrals. Es va dotar també, des del principi, d'un bon òrgan de comunicació, el *Mont-gris*. No és estrany, doncs, que, amb tanta activitat, en una població que només ratllava els 4.000 habitants, l'Ateneu aconseguís d'atraure fins a 130 socis l'any 1916 i que arribessin a 160 l'any 1918.

Hem pensat que la millor manera de fer conèixer l'Ateneu, la seva gent i les seves inquietuds seria el seguiment resumit de les principals anotacions del seu Llibre d'Actes (1912-1932). Hem de fer observar que la seva redacció es va fer en castellà o en català segons les circumstàncies del moment: en castellà de 1912 a 1915, en català de 1916 a 1923, en castellà de 1927 a 1930 (Dictadura de Primo de Rivera), en català a partir de 1931 (Segona República espanyola). Fem present també que hem conservat els noms tal com figuren al Llibre d'Actes, en castellà o en català segons els anys: no estranyi, doncs, llegir Pedro Blasi, José Castells, Eduardo Viñas, Francisco Viver, etc.

Pàgina inicial del llibre d'actes de l'Ateneu Montgrí (foto Ass. L.F.M.)

El seguiment del Llibre d'Actes ens permet veure com alguns torroellencs es varen distingir de seguida fent costat a Blasi, aportant inquietuds, idees, propostes i energia. Ens referim sobretot a Josep Castells i Eduard Viñas, que en van ser presidents, i hi surten moltes vegades, des de la fundació fins al final, i a Salvador Lloret, que fou el primer president, probablement perquè el senyor Blasi es considerés mig foraster i pensés que calia bastir una entitat amb profundes arrels torroellenques.

La primera anotació al Llibre d'Actes és del dia 15 d'octubre de 1912, i l'última es fa l'any 1932, si bé l'Ateneu no es dissol formalment fins a la reunió general de setembre de 1935². Com veurà el lector, hem fet una divisió arbitrària en èpoques, basada només en la percepció d'un moment àlgid (1916) amb múltiples iniciatives, entre aquestes la catalanització integral dels documents, començant pel mateix Llibre d'Actes. Aquesta fase acaba amb el tancament obligat (1923), per ordre governativa, derivada de la instauració de la Dictadura. La reobertura (1926), amb l'entitat vigilada i desmotivada, desemboca fatalment en la dissolució. Si bé ja des de 1932 no es fan anotacions al Llibre, no devia ser aliena a aquesta situació final la marxa a Barcelona del mestre Blasi l'any 1934.

Constitució. Primers anys

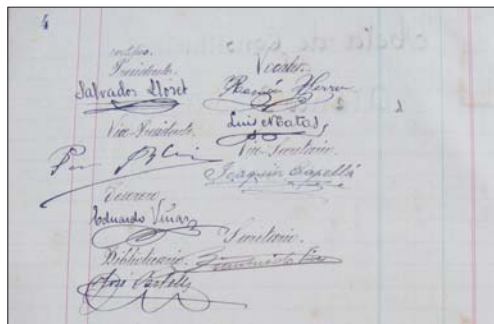
1912 - octubre

"Acta de Constitución.

"En la villa de Torroella de Montgrí, a quince de octubre de 1912, reunidos los que se anotan al margen³ en el domicilio legal⁴ del Ateneo, con objeto de proceder a su constitución oficial, indicóse a Don Pedro Blasi Maranges para que presidiera el acto quien lo declaró abierto."

En votació secreta s'elegeix la Junta de Govern: president Sr. Salvador Lloret Martí; vicepresident Sr. Pedro Blasi Maranges; secretari Bienvenido Vives, etc.

Signatura dels assistents a la primera convocatòria (foto Ass. L.F.M.)

Es crea una Secció d'Art i es nomena *audador*⁵ Juan Casellas, amb retribució de 50 ct. al mes.

S'enviarà còpia al governador civil d'acord amb la llei d'associacions vigent. S'agraeix la gestió de la comissió organitzadora.

1912 - novembre i desembre

Surten les primeres iniciatives per fer atractiu l'Ateneu. Eduard Viñas demana que es tradueixi al català el reglament de la societat i s'exposi al públic perquè el coneguin tots els socis⁶. Pere Blasi demana que, almenys un dia a la setmana, hi hagi una conferència o una lectura comentada. Viñas proposa que es facin excursions, i es nomena una secció excursionista.

1913 - 12 reunions

S'anota la baixa de soci del senyor Antonio Pou⁷, i continuen les iniciatives: es crea la secció d'Art, es preveuen conferències del Sr. Carreras⁸, es proposa fer conferències i lectures comentades cada dimecres i dissabte de cada setmana, es compren llibres usats en bones condicions, es fan subscripcions a revistes, s'agraeixen les donacions de llibres, gravats i mapes, i les gestions del diputat senyor Fournier⁹ per obtenir una biblioteca, i s'acorda donar 10 ptes. al Sindicat Agrícola per a la Festa de Sant Isidre, i 3,50 ptes. (i diversos socis 16,50 ptes.) per al monument a Mn. Jacint Verdaguer. Es parla per primer cop del periòdic *Mont-gris* pel que fa a correcció de treballs.

1914 - 11 reunions

A la Junta General de febrer hi ha canvi de Junta, entra de president Eduardo Viñas Matarrodona, segueixen de vicepresident el senyor Blasi, i de secretari Bienvenido Vives. Hi devia començar a haver problemes de quota dels socis¹⁰, ja que es fa un avís als que estan en descobert durant 3 mesos. Continuen les iniciatives: impulsar la creació a Torroella d'un cos de bombers i atorgar premi de 15 ptes. per al Concurs d'Història de Catalunya que es farà a la vila. Es fan millores als mobles de la biblioteca i es concreten les condicions del recaptador: recaptar quotes, avisar reunions, ser al local tots els dissabtes, remuneració: 4 ptes./mes.

Es rep un comunicat signat per diversos senyors que pregunten si en les seves actuacions l'Ateneu pot atacar els ideals del Catolicisme, que es respon en aquests termes (i es fa en català): "Rebuda la seva atenta comunicació, la Junta directiva de l'Ateneu se complau en contestar a la pregunta per vostès formulada: el Reglament que aparta l'Ateneu de tota lluita tendenciosa és garantia de respecte per als ideals del Catolicisme. Per altra part, la Junta ben compenetrada amb l'esperit d'aquest Reglament no pot menys que donar-los la seguretat que vostès demanen, ja que amb ella

es va a la convergència de tots els torroellencs aimants de la cultura i espera la seva valuosa cooperació.”

Davant l'increment de l'entitat, la Junta decideix el trasllat al núm. 34¹¹, i es lloga per 50 ptes./any un conserge que netejarà i tindrà obert les hores de costum.

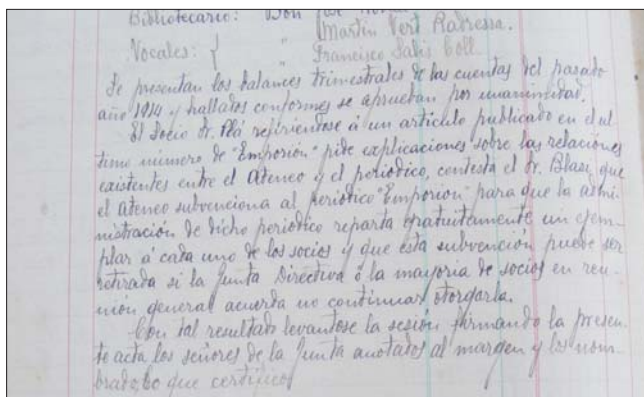
Viñas dimiteix de president de la secció dramàtica per les seves moltes obligacions.

1915 - 11 reunions

La impressió és que l'Ateneu va creixent i es va fent fort. Es fa càrrec de la secció dramàtica Josep Castells com a secretari, es compra una llanterna de projecció per a conferències, es compra una taula usada (25 ptes.), s'emmarca la foto del portal de Santa Caterina, es fan i es renoven subscripcions a revistes, es destina una quantitat a un objecte d'art com a premi d'una cursa de bicicletes per la Fira de Sant Isidre de Torroella, i s'anuncia que es farà una vetllada en aquesta fira. Al setembre, Blasi duu una oferta de Santiago Massó per fer conferències sobre literatura catalana, es prepara una exposició de fotografies de Fargnoli i una vetllada el 10 d'octubre per repartir premis als nens del Concurs d'Història de Catalunya. Es proposa fundar una Secció Escolar, s'aprova amb entusiasme, i el mateix mes Blasi comunica que ja s'ha constituït, i els nens que formen la junta.

Se cita per primer cop el nom d'*Emporion*, el periòdic que havia substituït l'antic *Mont-gris* com a òrgan de l'entitat: el soci Sr. Pla es refereix a un article publicat a l'últim número i demana explicacions sobre la relació entre l'Ateneu i *Emporion*; contesta Blasi que l'Ateneu subvenciona *Emporion* perquè es reparteixi a cada soci, però que es pot retirar la subvenció si la Junta Directiva o la majoria de socis en reunió general ho acorden; i no se'n parla més.

Acta on se cita la revista *Emporion* (foto Ass. L.F.M.)

S'anota la baixa de soci de mossèn Viver¹².

S'acorda fer una subscripció pública per comprar una bandera catalana per a l'Ateneu, se n'encarregaran Blasi, Castells, Murtra, Camps i Puigpey, i es prepara una vetllada per al 26 de desembre amb motiu de la seva inauguració.

Es llegeix un comunicat del Centre Autonomista de Dependents de Comerç i de la Indústria, que invita l'Ateneu a associar-se a la Diada de la Llengua Catalana d'1 de gener de 1916. S'acorda adherir-s'hi, fer festejos aquell dia, i que des del pròxim any tots els documents de l'Ateneu es facin en català.

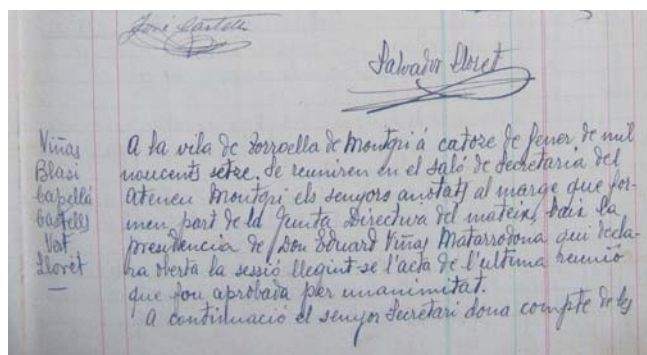
Segona etapa (1916 - 1923).

Entusiasme inicial, aturada progressiva

1916 - 13 reunions

Tal com s'havia acordat, les actes i tots els documents es redacten només en català. A la Junta General és elegit president Pere Blasi, vicepresident Josep Castells i secretari Salvador Lloret. Es creen les seccions: Estudis i Cultura, Propaganda i Festes, Dramàtica i Orfeònica, Esport i Excursionisme. Es designen els components de les seccions, i es publica tot plegat a *Emporion*. Es nomenen socis honoraris Francesc Montsalvatge de Girona i Jaume Massó de Barcelona. El volum de socis aconseguit i l'entorn favorable llancen l'Ateneu a noves fites. Es fa un concurs de lectura i escriptura en català; es fan noves subscripcions a revistes; es fa soci de l'Ateneu Empordanès de Barcelona; s'ajuda econòmicament Josep Castells per a la impressió del seu quadret dramàtic *L'Abim*, i es crea un orfeó i se n'aprova el Reglament (ocupa 3 pàgines del Llibre), la qual cosa obliga a habilitar una sala i ampliar el local.

Val la pena citar que entra com a soci¹³ una dona, Enriqueta Pascual Miró¹⁴.

Primera acta en català (foto Ass. L.F.M.)

1917 - 13 reunions

Es manté el ritme d'activitat i entusiasme. El senyal més evident és l'esbós per part del president Blasi d'un projecte de gran transcendència, la formació d'un capital per a un futur edifici de l'Ateneu. En el ritme del dia a dia, però, s'actua amb prudència econòmica. Es decideix que, si hi ha fons, s'enquadrin revistes rebudes, a més del *Mont-gris*, *El Montgrí* i *Emporion*, i es prepara una vetllada en memòria de l'escriptora torroellenca Palmira Ventós. S'interessa a la Comissió Dramàtica i Orfeònica la preparació d'una vetllada per Sant Andreu i s'encarrega Josep Castells d'entrar en contacte amb la companyia de sarsuela de la vila, i a la Secció de Propaganda i Festes la celebració de la Festa de Reis. Es renovent subscripcions, el fotògraf Fargnoli regala una ampliació de la foto de l'Orfeo, es compren llibres, i es fa un seguiment més acurat de l'administració del periòdic *Emporion*.

En l'aspecte polític, cal destacar que l'Ateneu acorda adherir-se a les declaracions de l'Assemblea de Senadors i Diputats d'Espanya celebrada a Barcelona, amb enèrgica protesta per la violència del Govern contra ella, i comunicar aquests acords a la seva presidència.

1918 - 3 reunions

És difícil d'esbrinar la causa d'aquesta caiguda sobtada del nombre de reunions. La vida de l'Ateneu sembla haver-se aturat, però no s'han abandonat els objectius: la situació econòmica és satisfactòria (cobrat: 1.411,90; pagat: 1.117,25; superàvit: 294,65), es compren llibres i revistes, i es nomena un Patronat que s'ocupi de la formació de capital per a l'edifici de l'Ateneu. El cas és, però, que només hi va haver reunions, o només es van anotar, els mesos de gener (una reunió) i febrer (dues reunions). Potser va ser problema de falta del secretari Salvador Lloret, ja que la primera anotació de 1919 és feta amb un nou tipus de lletra manuscrita del nou secretari Narcís Plaja.

1919 - 5 reunions

A la Junta General es renovent els càrrecs: president Pere Blasi, vicepresident Eduard Bataller, i entra de secretari Narcís Plaja; s'aproven els comptes i es reelegixen els càrrecs de les seccions.

Continuant la tasca iniciada amb l'homenatge a Palmira Ventós, se'n prepara un a Pere Rigau, *Barretó*. S'acorda celebrar una vetllada per posar en escena *La fi de la tabola*, de Josep Castells; s'acorda, a petició rebuda, l'adhesió a l'Autonomia Universitària, i per la Festa Major, com a innovació, s'invita l'Esbart Folkloric de Catalunya a visitar l'Ateneu.

En apropar-se la "festa de nostra gloriosa parla", s'acorda celebrar com els altres anys la Diada de la Llengua Catalana, i que coincideixi amb la

inauguració de la Galeria de Torroellencs Il·lustres, començada amb les fotografies de Palmira Ventós i Pere Rigau. A proposta del bibliotecari, s'adquirirà el *Diccionari Català Salvat*, i també s'acorda fer la Festa de Reis.

1920 - 3 reunions

Segueixen els mateixos càrrecs, i el ritme es continua alentint. Es construeix una vitrina per al futur Museu de l'Ateneu. Al novembre, s'acorda invitar Alexandre Galí, secretari del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, perquè vingui a fer una conferència a Torroella.

1921 - 2 reunions

Al gener, es decideix continuar el cicle de conferències i invitar el metge de la localitat Francesc Molinas perquè en faci una.

Al febrer es fa Junta General, i és significatiu que s'hi anoti aquesta frase: "Després de justes i encoratjadores paraules del president", el secretari llegeix l'Acta de la marxa social de l'any anterior; calien aquestes paraules d'ànim?, es detectaven problemes?, no n'hi ha constància escrita. S'elegeix la nova Junta: president Pere Blasi, vicepresident Lluís Matas i secretari Salvador Lloret. Es nomena una Comissió de Cultura perquè organitzi un cicle de conferències com la iniciada per Alexandre Galí. També és significativa aquesta frase: "Acaba amb vives demostracions d'amor a l'Ateneu." Segurament alguna cosa no rutllava.

1922 - 1 reunió

Aquest any només es fa la reunió de la Junta General, amb l'acord de renovar la meitat de la Junta Directiva, i per unanimitat¹⁵ segueixen els mateixos anteriors, s'aproven els comptes, i es fa una relació de socis que vulguin pagar 1 pta./mes.

1923 - 1 reunió

La reunió té lloc el 3 de setembre. Únic acord: contestar la lletra d'un grup de granollerins que faran una representació a Torroella per compte de l'Ateneu i s'ofereix subvenció de 200 ptes.

- El 13 de setembre s'instaura la Dictadura de Primo de Rivera.
- El 28 d'octubre arriba l'ordre governativa de clausura de l'Ateneu.

Una mort lenta (1926 - 1932 - 1935)

1926 - Reobertura vigilada

El 29 de juliol l'alcalde de la vila, G. Garcia¹⁶, fa arribar a Pere Blasi, com a president de l'Ateneu, un full mecanografiat, que s'ha conservat dins del Llibre d'Actes, que diu (n'hem resumit algun paràgraf):

**AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL
DE
TORROELLA DE MONTGRÍ**

Núm. 522

El Exmo. Sr. Gobernador Civil de esta provincia, en oficio número 2163, de fecha de ayer, comunica á esta Alcaldía lo siguiente:

“Visto el escrito dirigido á este Gobierno por Don Eduardo Viñas y otros cuatro individuos más, vecinos de esa población, solicitando se acuerde levantar la orden de clausura gubernativa, que desde el día 28 de Octubre de 1923 se decretó contra la sociedad de la misma, denominada ‘Ateneo Montgrí’ fundamentando su petición [...] (*resum JBP*) [...] ‘que nunca ha intervenido en política sino al fomento de la cultura y moral, que la biblioteca, única de la población, y otros muebles per valor de unas 2.500 ptas. es deteriorarán por completo.= Teniendo en cuenta [...] (*resum*): [...] las manifestaciones de esa Alcaldía y criterio favorable a su normal funcionamiento’, con esta fecha he acordado levantar la clausura pudiendo luego volver a funcionar bajo la Junta Directiva que la regía al ser clausurada,= Lo que digo a V [...] (*etc.*).”

Lo que en su cumplimiento, tengo el gusto de comunicar [...] (*etc.*).

DIOS guarde á V. muchos años.

Torroella de Montgrí a 21 de Julio de 1926

El Alcalde
(*signat*): G. García
(*segell*)

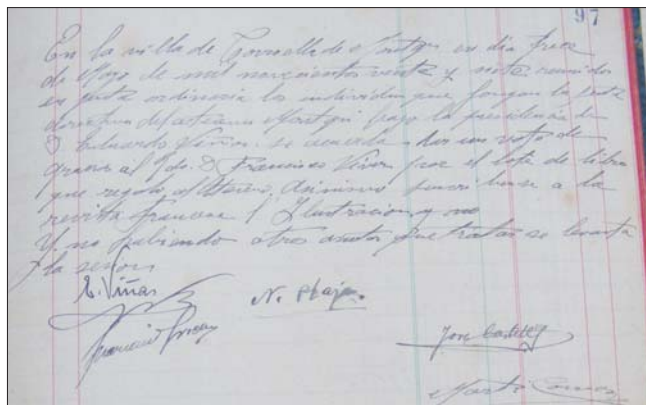
Alcaldía Constitucional
Torroella de Montgrí

(*nota en llapis*): E. VIÑAS

Sr. Don Pedro Blasi Maranges, Presidente del Ateneo Montgrí

1927 - 3 reunions

Altra vegada escrita en castellà, es fa l'Acta de la Junta General del dia 13 de febrer. Sota la presidència del senyor Pedro Blasi, es procedeix a l'elecció total de la Junta Directiva que regirà l'any present. Són elegits: president Eduardo Viñas, vicepresident Mariano Vicens i secretari Martín Comas. El Sr. Blasi s'ofereix per fer una conferència sobre el gran pedagog Pestalozzi, i s'assenyala per al 17 d'aquest mes. La segona reunió es fa el mes de maig, i s'acorda un vot de gràcies a mossèn Francisco Viver pel lot de llibres regalat a l'Ateneu, i subscriure's a la revista francesa *L'Illustration*. A la tercera reunió, s'acorda celebrar un curs de conferències que inaugurarà Blasi sobre Pestalozzi, i seguirà: Viver sobre Verdaguer i l'*Atlàntida*; Viñas sobre *Marines i boscatges* de Ruyra, i Castells sobre *Les gràcies de l'Empordà* de Pere Corominas.

Primera acta després de l'autorització governativa (foto Ass. L.F.M.)

1928 - 1 reunió

L'única reunió que consta en el Llibre d'Actes l'any 1928 té lloc el 28 de febrer. S'accepta la dimissió del bibliotecari Francisco Batlle i es nomena per substituir-lo José Adroher. Per intensificar l'obra cultural de l'Ateneu, hi haurà cada dijous una sessió literària per comentar llibres i revistes.

1929 - 0 reunions

1930 - 3 reunions

El febrer, Junta General, que presideix Eduardo Viñas. S'aproven els comptes (superàvit 280,20 ptes.), i es vota el canvi de Junta: president José Castells, vicepresident Martín Comas, secretari Jaime Rosell, i etc. El març es prohibeix que cap soci s'endugui revistes de la setmana, que es demanin els llibres al conserge del Casino Centro Recreativo¹⁷ per a la inscripció al llibre-registre, i el juny s'acorda un curs de gramàtica catalana a càrrec de mossèn Francisco Viver. Es nomena una comissió formada per P. Blasi, M. Vicens i J. Adroher per anar en representació de l'Ateneu a l'homenatge de l'Escala a Víctor Català el mes de juliol.

1931 - 1 reunió

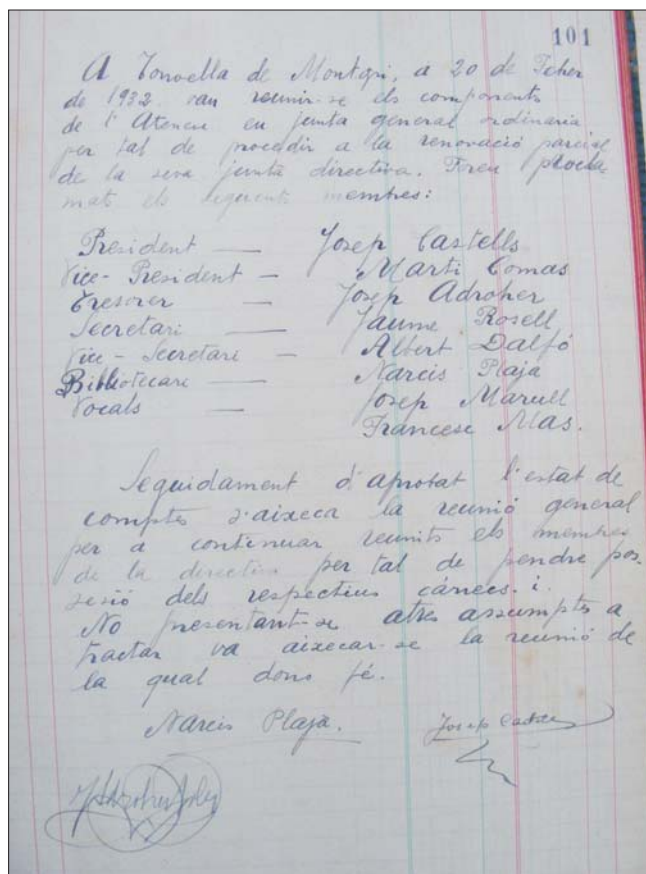
La primera reunió de l'Ateneu es va fer el 12 de febrer, hi ha canvi de lletra manuscrita, i es torna a fer en català. S'acorda la reelecció total de la Junta: president José Castells, vicepresident Martín Comas i secretari Jaime Rosell.

- El 14 d'abril es proclama la República espanyola.

1932 - 1 reunió

Es fa el mes de febrer, es renova part de la Junta, segueixen de president José Castells, de vicepresident Martín Comas, i de secretari Jaime Rosell.

- No hi ha més anotacions.
- L'Ateneu es dissol a la reunió de Junta General de setembre de 1935.

Darrera acta anotada
al llibre (foto Ass.
L.F.M.)

Fruits de l'Ateneu. Emporion i el Llibre de la Festa Major

Hem vist com l'any 1915 va sorgir *Emporion* per la confluència de la gent de l'Ateneu del mestre Blasi, editora de *Mont-gris*, amb el cercle de seguidors de Francesc Viver, el capellà que havia arribat a Torroella l'any 1913 i havia començat a publicar *El Montgrí* l'any 1914. Així, des del 1915 fins al 1923, *Emporion* va ser alhora l'òrgan de comunicació de l'Ateneu i la tribuna de mossèn Viver i els seus. La Dictadura de Primo de Rivera els va

tancar tots dos, Ateneu i *Emporion*. I si bé, com també hem vist, el juliol de l'any 1926 s'aixeca la clausura de l'Ateneu, la Dictadura continua vigent, l'entitat és vigilada, el Llibre d'Actes s'escriu en castellà, i les reunions són de pur tràmit, tot i les ganes de fer coses: alguna conferència, alguna sessió literària... *Emporion* continua emmudit.

L'any 1928, però, els redactors d'*Emporion* tenen la gran pensada. És cert que no poden expressar-se a l'antiga publicació, però poden aprofitar el programa de les Festes de Sant Genís. Ho diu amb tota claredat mossèn Viver a la Llinda: "Ja que avui per avui no poden sortir de nostra impremta -o Torroella, ja tens impremta!- sinó programes de cine i de teatre, targetes de visita i factures, sigui'ns permès almenys una vegada a l'any en diades solemnes conrear les lletres i la història i fer propaganda de les nostres coses en un llibre de festa major."

Va passar el temps, les coses varen anar canviant, caigué la Dictadura i els redactors d'*Emporion* exultaren. Com hem dit també algun altre cop, al LLIBRE DE LA FESTA MAJOR de 1931 mossèn Viver va publicar un poema de títol *II Agost MCMXXXI*, que en la seva última estrofa deia: "[...] el rei és fora, el rei ara sóc jo." Uns mesos després, el 10 de gener de 1932, començava la segona època d'*Emporion*, amb tres articles que reflectien el goig del moment: "Renaixement" del mestre Pere Blasi, "Pel nostre idioma" de Lucianus (mossèn Francesc Viver), i "Represa" de Josep Castells. La llavor de l'Ateneu havia tornat a fructificar.

I segueix. Vingué encara una guerra i un nou règim repressor de la llengua, però el desembre del 2006 aparegué l'*Emporion* digital, que des d'aleshores ha anat sortint cada mes. Ara esperem que l'any 2015 en podrem celebrar el centenari amb goig i il·lusió de futur. Cent anys, amb tots els alts i baixos que vulgueu, però cent anys. No ho pot dir tothom.

Notes:

¹ Vegeu Joan Surroca i Sens, "Un segle de cultura fulgurant". A: *Llibre de la Festa Major* 2012.

² Joan Surroca i Sens, "Un segle de cultura fulgurant". A: *Llibre de la Festa Major* 2012.

³ Els citats al marge són 15: P. Blasi, S. Lloret, B. Vives, E. Viñas, José Castells, D. Lladó, J. Vallespí, P. Mascort, R. Ferré, J. García, J. Capellà, L. Matas, N. Plaja, F. Herie (Hereu?), J. Casellas –només consta el nom propi de Josep Castells, els altres amb inicials.

⁴ Desconeixem quin era l'esmentat "domicilio legal".

⁵ *Audador, recaudador, recaptador*, qui cobra rebuts als socis.

⁶ El Llibre d'Actes no diu mai el nombre de socis; segons J. Surroca, a partir de dades d'*Emporion*, l'any 1916 arriben a ser 130 socis i l'any 1918 uns 160.

⁷ Antonio Pou no figurava entre els fundadors. El Llibre no diu mai els noms ni el nombre de tots els socis.

⁸ Segurament es tracta de Tomàs Carreras Artau, notable catedràtic gironí.

⁹ Julio Fournier Cuadros era aleshores diputat conservador pel districte de Torroella.

¹⁰ Mai no se cita el nombre de socis, que entre 1914 i 1918 passa de 130 a 160 segons *Emporion*.

¹¹ Malgrat aquesta cita, mai no consta al Llibre d'Actes el carrer on estava situat l'Ateneu.

¹² No en diu les causes o motius. Possiblement mossèn Viver va tenir pressions exteriors, perquè tot i no ser-ne ja soci va seguir col·laborant amb l'Ateneu (cursos de català).

¹³ Mai no se cita el nombre de socis, l'any 1916 eren uns 160, segons *Emporion*.

¹⁴ La meva tia Enriqueta de Serra, única dona que surt citada en tot el Llibre d'Actes.

¹⁵ Només hi assisteixen els membres de la Junta Directiva i un soci, en total 10 socis.

¹⁶ Genís Garcia, *el senyor Niset*, farmacèutic.

¹⁷ Creiem que l'última seu de l'Ateneu era al pis de sobre del cafè del Centro, al carrer d'Ullà, que donava al "corredor del Centro", on vàrem veure defenestrats un munt de llibres el 8 de febrer de 1939, Dia de la Liberación.